

PRAWO WOJSKOWE

redakcja naukowa
Waldemar Kitler, Dariusz Nowak
Marta Stepnowska

PRAWO WOJSKOWE

redakcja naukowa
Waldemar Kitler, Dariusz Nowak
Marta Stepnowska

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja dofinansowana przez Akademię Sztuki Wojennej

Stan prawny na 1 października 2017 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Stanisław Wrzosek

Dr hab. Bogumił Szmulik, prof. UKSW

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne i łamanie

Violet Design

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font. A small heart symbol is positioned above the letter 'i'. Below the text is a decorative horizontal line with a wavy, scalloped pattern.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN 978-83-8124-039-0

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	21
WPROWADZENIE	25

CZĘŚĆ I

PRAWO WOJSKOWE JAKO DYSCYPLINA NAUKOWA

WSTĘP	33
-------------	----

ROZDZIAŁ 1

ROLA SIŁ ZBROJNYCH W PAŃSTWIE	37
-------------------------------------	----

Wstęp	38
-------------	----

1.1. Funkcja zewnętrzna sił zbrojnych	40
1.2. Funkcja wewnętrzna sił zbrojnych	45

ROZDZIAŁ 2

POJĘCIE I SYSTEM PRAWA WOJSKOWEGO	51
---	----

2.1. Zagadnienia wprowadzające	52
2.1.1. Pojęcie sił zbrojnych i wojska	52
2.1.2. Powiązanie sił zbrojnych (wojska) z prawem	57
2.1.3. Pojęcie prawa wojskowego	63
2.2. System prawa wojskowego	67
2.2.1. Pojęcie systemu prawa wojskowego	67
2.2.2. Podział i treść aktów normatywnych systemu prawa wojskowego	70

ROZDZIAŁ 3

PRAWO WOJSKOWE JAKO PRZEDMIOT NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

I NAUK PRAWNYCH	73
-----------------------	----

3.1. Prawo wojskowe a nauki o bezpieczeństwie	74
3.2. Prawo wojskowe a nauki prawne	78
3.2.1. Prawo wojskowe jako przedmiot prawa	78
3.2.2. Prawo wojskowe jako przedmiot nauki o administracji	80

ROZDZIAŁ 4

POZYCJA PRAWNO-USTROJOWA NACZELNEGO DOWÓDCY

SIŁ ZBROJNYCH	85
---------------------	----

CZĘŚĆ II

ZAGADNIENIA PRAWNOMIĘDZYNARODOWE I PORÓWNAWCZE

ROZDZIAŁ 5

PODSTAWY MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO

KONFLIKTÓW ZBROJNYCH	95
5.1. Terminologia, definicja, źródła, zakres przedmiotowy	96
5.2. Rodzaje konfliktów zbrojnych w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	101
5.3. Zasady międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	103
5.4. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych a prawa człowieka	104
5.5. Status prawny osób w konfliktach zbrojnych	106
5.6. Podstawowe reguły traktowania jeńców wojennych, ludności cywilnej i osób szczególnie chronionych	109
5.7. Ochrona budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły	110
5.8. Ochrona dóbr kultury w czasie konfliktu zbrojnego	111
5.9. Wybrane zakazy i ograniczenia użycia środków walki zbrojnej	112

ROZDZIAŁ 6

LEGALNE UŻYCIE SIŁ ZBROJNYCH W ŚWIETLE

PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO	123
6.1. Generalny zakaz użycia siły w stosunkach międzynarodowych	124
6.2. Samoobrona indywidualna lub zbiorowa	127
6.3. Upoważnienie Rady Bezpieczeństwa ONZ do użycia siły	131
6.4. Upoważnienie Zgromadzenia Ogólnego ONZ do użycia siły (rezolucja „Uniting for Peace”)	134
6.5. Wojna narodowyzwolenicza	135
6.6. Interwencja humanitarna	138
6.7. Bratnia pomoc	140

ROZDZIAŁ 7

MIĘDZYNARODOWE PRAWO KARNE	143
7.1. Definicja, zakres przedmiotowy	143
7.2. Międzynarodowe prawo karne – rys historyczny	150
7.3. Definicje zbrodni międzynarodowych	160

CZĘŚĆ III

GWARANCJE SOCJALNE I EKONOMICZNE ŻOŁNIERZA

ROZDZIAŁ 8

STATUS WETERANA	167
8.1. Istota pojęcia weterana i kombatanta	168
8.2. Pozycja weterana i weterana poszkodowanego w systemie prawnym	171
8.3. Świadczenia opieki zdrowotnej i pomoc psychologiczna dla weteranów	173
8.4. Uprawnienia socjalne weteranów i weteranów poszkodowanych	174

ROZDZIAŁ 9	
KODEKS PRACY W SIŁACH ZBROJNYCH	181

ROZDZIAŁ 10	
ZASTOSOWANIE KODEKSU POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO	
W SŁUŻBIE WOJSKOWEJ	191

ROZDZIAŁ 11	
OPIEKA ZDROWOTNA W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	205
Wstęp	205
11.1. Szpital kliniczny SPZOZ	212
11.2. Szpital Wojskowy SPZOZ	214
11.3. Wojskowy Instytut Medyczny	215
11.4. Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej	217
11.5. Lecznictwo uzdrowiskowo-rehabilitacyjne	219
11.6. System zaopatrzenia w krew i jej produkty	219
11.7. Nadzór sanitarnohigieniczny, osłona przeciwepidemiczna oraz weterynaryjna	221
11.8. Zabezpieczenie medyczne misji pokojowych i stabilizacyjnych	223
11.9. System detekcji i identyfikacji czynników broni biologicznej	225
11.10. Orzecznictwo wojskowo-lekarskie	227
11.11. Logistyka medyczna	228
11.12. Kształcenie i doskonalenie kadr medycznych	229
11.13. Branżowe (specjalistyczne) szkolenie medyczne	230
11.14. Szkolenie wojskowo-medyczne	230
Podsumowanie	231

ROZDZIAŁ 12	
ZAKWATEROWANIE SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	235
12.1. Przydział kwatery albo innego lokalu mieszkalnego	237
12.2. Odprawa mieszkaniowa	240
12.3. Przydział miejsca w internacie albo kwaterze internatowej	240
12.4. Świadczenie mieszkaniowe	241
12.5. Zakwaterowanie zbiorowe żołnierzy	243

ROZDZIAŁ 13	
ZAOPATRZENIE EMERYTALNE I RENTOWE ŻOŁNIERZY ZAWODOWYCH	247

CZĘŚĆ IV

PRAWO WOJSKOWE I KSZTAŁTOWANIE DYSCYPLINY WOJSKOWEJ

ROZDZIAŁ 14	
PRAWO KARNE WOJSKOWE	263
14.1. Przepisy ogólne dotyczące żołnierzy	263
14.2. Przegląd przestępstw z części wojskowej Kodeksu karnego	276
14.3. Specyfika postępowania w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych	285
14.3.1. Postępowanie karne, karnoskarbowe oraz wykroczeniowe	285
14.3.2. Postępowanie wykonawcze	294

ROZDZIAŁ 15

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA ŻOŁNIERZY	301
15.1. Uwagi wstępne	301
15.2. Podmioty postępowania dyscyplinarnego	305
15.3. Sankcje	313
15.4. Środki zapobiegawcze	318
15.5. Przebieg postępowania dyscyplinarnego	319
15.6. Postępowanie dyscyplinarne w trybie uproszczonym oraz w warunkach nadzwyczajnych ...	326
15.7. Wzruszenie prawomocnego orzeczenia	327

CZĘŚĆ V**FUNKCJONOWANIE I ORGANIZACJA SIŁ ZBROJNYCH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ****ROZDZIAŁ 16**

PEŁNIENIE SŁUŻBY W RAMACH POWSZECHNEGO OBOWIĄZKU OBRONY	333
16.1. Służba wojskowa	334
16.2. Przydziały kryzysowe	337
16.3. Przydziały mobilizacyjne	338
16.4. Pełnienie służby w jednostkach zmilitaryzowanych	340
16.5. Odbywanie ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji	342
16.6. Służba w obronie cywilnej	343
Załącznik 1	346

ROZDZIAŁ 17**POWSZECHNY OBOWIĄZEK OBRONY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

NIEZWIĄZANY Z PEŁNIENIEM SŁUŻBY	351
17.1. Pracownicze przydziały mobilizacyjne	351
17.2. Pełnienie służby zastępczej	353
17.3. Edukacja dla bezpieczeństwa	355
17.4. Samoobrona ludności	362
17.5. Wykonywanie świadczeń na rzecz obrony	363

ROZDZIAŁ 18**SZKOLNICTWO WOJSKOWE I ZAWODOWA SŁUŻBA WOJSKOWA**

18.1. Szkolnictwo wojskowe	369
18.2. Zawodowa służba wojskowa	374

ROZDZIAŁ 19**ADMINISTRACJA WOJSKOWA**
ROZDZIAŁ 20**GOSPODAROWANIE MIENIEM WOJSKOWYM**

Wstęp	390
20.1. Status prawny Agencji Mienia Wojskowego	390
20.2. Mienie własne Agencji Mienia Wojskowego	394
20.3. Mienie Skarbu Państwa powierzone Agencji Mienia Wojskowego	394

20.4. Mienie Skarbu Państwa użyte Agencji Mienia Wojskowego	396
20.5. Agencja Mienia Wojskowego jako zarządca nieruchomości mienia Skarbu Państwa	396
20.6. Sposób i tryb przekazania mienia Agencji Mienia Wojskowego	397
Podsumowanie	398

ROZDZIAŁ 21

DYPLOMACJA WOJSKOWA	399
Wstęp	400
21.1. Attachés wojskowi i ich rola do końca pierwszej wojny światowej	401
21.2. Polska służba dyplomatyczna w latach 1918–1945	402
21.3. Dyplomacja polska w PRL	405
21.4. Współczesna dyplomacja wojskowa	405
21.5. Kształcenie kadr dla dyplomacji	412
21.6. Przepisy konwencji wiedeńskiej o ataszatach	413
21.7. Protokół dyplomatyczny	415

CZĘŚĆ VI

WOJSKOWE ORGANY OCHRONY PRAWNEJ ORAZ DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA W SIŁACH ZBROJNYCH

ROZDZIAŁ 22

SĄDOWNICTWO WOJSKOWE	419
22.1. Rys historyczny	420
22.2. Konstytucyjne podstawy sądownictwa wojskowego	425
22.3. Organizacja i funkcjonowanie sądów wojskowych	427
22.4. Sędziowie sądów wojskowych	430

ROZDZIAŁ 23

PROKURATURA WOJSKOWA	437
-----------------------------------	------------

ROZDZIAŁ 24

ŻANDARMERIA WOJSKOWA	455
-----------------------------------	------------

ROZDZIAŁ 25

WOJSKOWI RADCOWIE PRAWNI I DORADCY PRAWNI	475
--	------------

ROZDZIAŁ 26

DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA W SIŁACH ZBROJNYCH

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	491
26.1. Uwagi ogólne	492
26.2. Zarys historyczny	492
26.3. Kontrola gospodarki wojska	494
26.4. Kontrola wyszkolenia wojsk	494
26.5. Departament Kontroli	495
26.6. Podstawy prawne funkcjonowania organów kontroli w Siłach Zbrojnych	497
26.7. Cele, zadania i funkcje kontroli w Siłach Zbrojnych	503
Wnioski	507

CZĘŚĆ VII KONTRWYWIAD I WYWIAD WOJSKOWY

WSTĘP	511
ROZDZIAŁ 27	
ZADANIA SŁUŻBY KONTRWYWIADU WOJSKOWEGO	
I SŁUŻBY WYWIADU WOJSKOWEGO	
27.1. Zadania SKW	515
27.2. Zadania SWW	525
ROZDZIAŁ 28	
PRAWNE PODSTAWY DZIAŁANIA SŁUŻBY KONTRWYWIADU WOJSKOWEGO	
I SŁUŻBY WYWIADU WOJSKOWEGO	
28.1. Organizacja SKW i SWW	529
28.2. Status prawny funkcjonariuszy SKW i SWW	534
ROZDZIAŁ 29	
UPRAWNIENIA SŁUŻBY KONTRWYWIADU WOJSKOWEGO I SŁUŻBY WYWIADU	
WOJSKOWEGO ORAZ CYWILNY NADZÓR NAD ICH DZIAŁALNOŚCIĄ	
29.1. Działania operacyjno-rozpoznawcze	537
29.2. Działania analityczno-informacyjne	540
29.3. Inne uprawnienia SKW i SWW	541
29.4. Cywilna kontrola nad działalnością SKW i SWW	542

CZĘŚĆ VIII PEŁNIENIE SŁUŻBY WOJSKOWEJ POZA GRANICAMI PAŃSTWA

ROZDZIAŁ 30	
FORMY PEŁNIENIA SŁUŻBY WOJSKOWEJ POZA GRANICAMI PAŃSTWA	
Wstęp	547
30.1. Wyznaczenie i skierowanie jako podstawowe formy pełnienia służby wojskowej poza granicami państwa	549
30.2. Użycie i pobyt Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa	551
30.3. Klasyfikacja misji, w których mogą brać udział Siły Zbrojne RP	554
30.4. Tryb wyznaczania i kierowania żołnierzy zawodowych do pełnienia służby poza granicami państwa, ich odwołanie oraz zasady podległości służbowej	556
30.5. Podległość służbowa i stosunek służbowy żołnierzy zawodowych podczas służby poza granicami państwa	559
ROZDZIAŁ 31	
WARUNKI PEŁNIENIA SŁUŻBY WOJSKOWEJ PRZEZ ŻOŁNIERZY	
ZAWODOWYCH POZA GRANICAMI PAŃSTWA	
31.1. Uposażenie i świadczenia żołnierzy zawodowych podczas lub w związku ze służbą poza granicami państwa	562
31.2. Inne świadczenia socjalne żołnierzy i członków ich rodzin podczas lub w związku ze służbą poza granicami państwa	566
Podsumowanie	571
Załącznik 1	572

CZĘŚĆ IX
OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH I INFORMACJI NIEJAWNYCH
W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

ROZDZIAŁ 32

OCHRONA INFORMACJI NIEJAWNYCH A ORGANIZACJA SŁUŻBY ŻOŁNIERZY I FUNKCJONARIUSZY ZATRUDNIONYCH W STRUKTURACH OBRONNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA	575
Wstęp	576
32.1. Kwalifikacja informacji niejawnych	577
32.2. Ogólne zasady postępowania w sprawach dotyczących informacji niejawnych	582
32.3. Organizacja ochrony informacji niejawnych	583
32.4. Szkolenia w zakresie ochrony informacji niejawnych	588
32.5. Bezpieczeństwo osobowe	588
32.6. Kancelarie tajne i środki bezpieczeństwa fizycznego	593
32.7. Przepisy karne	594

ROZDZIAŁ 33

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH A POWSZECHNY OBOWIĄZEK OBRONY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	597
33.1. Przepisy prawa międzynarodowego	599
33.2. Dokumenty Unii Europejskiej	603
33.3. Dane osobowe w prawie polskim	607
33.4. Przepisy szczególne dotyczące powszechnego obowiązku obronnego	611
Podsumowanie	622

CZĘŚĆ X
STOSUNEK SŁUŻBOWY I PROCEDURY AWANSOWE W SIŁACH ZBROJNYCH

ROZDZIAŁ 34

STOSUNEK SŁUŻBOWY JAKO STOSUNEK ZATRUDNIENIA	629
Wstęp	630
34.1. Stosunek służbowy w formacjach mundurowych (administracyjnoprawny stosunek służbowy)	633
34.2. Funkcjonariusz publiczny (żołnierz) jako strona stosunku służbowego	638
34.3. Powoływanie i zwalnianie ze służby	642

ROZDZIAŁ 35

MODELE PRZEBIEGU SŁUŻBY WOJSKOWEJ	647
35.1. Zasady ustalania modelu przebiegu służby wojskowej	647
35.2. Realizacja modelu przebiegu służby wojskowej w ramach służby stałej i służby kontraktowej	649

ROZDZIAŁ 36

MIANOWANIE NA WYŻSZE STOPNIE WOJSKOWE I WYZNACZANIE NA STANOWISKA SŁUŻBOWE	655
---	-----

BIBLIOGRAFIA	663
O AUTORACH	689

TABLE OF CONTENTS

ABBREVIATIONS	21
PREFACE	25

PART I MILITARY LAW AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE

INTRODUCTION	33
---------------------------	----

CHAPTER 1

ROLE OF THE ARMED FORCES IN THE COUNTRY 37 |

Introduction	38
--------------------	----

1.1. External role of the armed forces	40
1.2. Internal role of the armed forces	45

CHAPTER 2

THE CONCEPT AND SYSTEM OF MILITARY LAW 51 |

2.1. Introductory issues	52
2.1.1. The concepts of the armed forces and the army	52
2.1.2. Relation of the armed forces (army) and the law	57
2.1.3. The concept of military law	63
2.2. Military law system	67
2.2.1. The concept of the military law system	67
2.2.2. Division and content of normative acts of military law	70

CHAPTER 3

MILITARY LAW AS THE SUBJECT OF SECURITY AND LEGAL SCIENCES 73 |

3.1. Military law and security science	74
3.2. Military law and legal science	78
3.2.1. Military law as a branch of law	78
3.2.2. Military law as a branch of administrative science	80

CHAPTER 4

LEGISLATIVE POSITION OF THE COMMANDER-IN-CHIEF OF THE POLISH ARMED FORCES	85
--	----

PART II
INTERNATIONAL LAW AND COMPARATIVE STUDIES

CHAPTER 5**INTRODUCTION TO INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW**

OF ARMED CONFLICT	95
5.1. Terminology, definition, sources and scope of studies	96
5.2. Types of armed conflicts under international humanitarian law of armed conflict	101
5.3. Rules of international humanitarian law of armed conflict	103
5.4. International humanitarian law of armed conflict and human rights	104
5.5. Legal status of persons in armed conflicts	106
5.6. Basic rules for treatment of prisoners of war, civilians and persons under special protection	109
5.7. Protection of buildings and installations containing dangerous forces	110
5.8. Protection of cultural property during armed conflict	111
5.9. Selected prohibitions and restrictions on use of means of armed struggle	112

CHAPTER 6**LEGAL USE OF THE ARMED FORCES IN THE LIGHT**

OF INTERNATIONAL LAW	123
6.1. General prohibition of the use of force in international relations	124
6.2. Individual and collective self-defence	127
6.3. Powers of the UN Security Council to authorized use of force	131
6.4. Powers of the UN General Assembly to authorized use of force – “Uniting for Peace” resolution	134
6.5. National-liberation war	135
6.6. Humanitarian intervention	138
6.7. Fraternal support	140

CHAPTER 7**INTERNATIONAL CRIMINAL LAW**

7.1. Definition and subject matter	143
7.2. International criminal law from the historical perspective	150
7.3. Definitions of international crime	160

PART III
SOCIAL AND ECONOMIC GUARANTEES FOR THE MILITARY

CHAPTER 8

VETERAN STATUS

8.1. Definition of the concepts of a veteran and a combatant	168
8.2. A veteran and a combatant under the system of law	171
8.3. Healthcare services and psychological assistance for veterans	173
8.4. Social rights of veterans and wounded veterans	174

CHAPTER 9

LABOUR CODE IN THE ARMED FORCES

181

CHAPTER 10	
APPLICATION OF THE CODE OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE IN THE MILITARY SERVICE	191
CHAPTER 11	
HEALTHCARE IN THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF POLAND	205
Introduction	205
11.1. Clinical Hospital, an independent public healthcare facility	212
11.2. Military Hospital, an independent public healthcare facility	214
11.3. Military Medical Institute	215
11.4. Military Institute of Aviation Medicine	217
11.5. Health resort and rehabilitation facilities	219
11.6. System of securing supplies in blood and its products	219
11.7. Sanitary and hygienic supervision, anti-epidemic and veterinary protection	221
11.8. Medical services related to peacekeeping and stabilisation missions	223
11.9. System of detection and identification of biological weapons used	225
11.10. Military and medical certification	227
11.11. Medical logistics	228
11.12. Education and training of medical staff	229
11.13. Specialist medical training	230
11.14. Military and medical training	230
Summary	231
CHAPTER 12	
ACCOMMODATION OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF POLAND	235
12.1. Allocation of a billet or another apartment	237
12.2. Severance housing payment	240
12.3. Allocation of a place in a dormitory or a billet dormitory	240
12.4. Accommodation allowance	241
12.5. Collective accommodation of the military	243
CHAPTER 13	
RETIREMENT PENSION AND DISABILITY BENEFITS OF PROFESSIONAL SOLDIERS	247

PART IV
MILITARY LAW AND SHAPING OF MILITARY DISCIPLINE

CHAPTER 14	
MILITARY CRIMINAL LAW	263
14.1. General provisions concerning soldiers	263
14.2. Overview of offences contained in the Military part of the Criminal Code	276
14.3. Specific procedure in cases subject to the jurisdiction of military courts	285
14.3.1. Criminal, fiscal and penal, and misdemeanour proceedings	285
14.3.2. Enforcement proceedings	294

CHAPTER 15

DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF SOLDIERS	301
15.1. Introductory comments	301
15.2. Subjects in the disciplinary proceedings	305
15.3. Penal measures	313
15.4. Preventive measures	318
15.5. Course of disciplinary proceedings	319
15.6. Disciplinary proceedings in the simplified mode and under extraordinary circumstances	326
15.7. Challenging of the final judgement	327

PART V

**OPERATION AND ORGANIZATION OF THE ARMED FORCES
OF THE REPUBLIC OF POLAND**

CHAPTER 16**MILITARY SERVICE UNDER THE UNIVERSAL OBLIGATION**

OF DEFENCE	333
16.1. Military service	334
16.2. Crisis situation assignments	337
16.3. Mobilization assignments	338
16.4. Service in militarized units	340
16.5. Training in militarized units	342
16.6. Civil defence service	343
Appendix 1	346

CHAPTER 17**UNIVERSAL OBLIGATION OF DEFENCE OF THE REPUBLIC OF POLAND**

NOT RELATED TO MILITARY SERVICE	351
17.1. Employee mobilization assignments	351
17.2. Substitute service	353
17.3. Security education	355
17.4. Civilian self-defence	362
17.5. Performing defence services	363

CHAPTER 18**MILITARY EDUCATION AND PROFESSIONAL MILITARY SERVICE**

18.1. Military education	369
18.2. Professional military service	374

CHAPTER 19**MILITARY ADMINISTRATION**
CHAPTER 20**MANAGEMENT OF MILITARY PROPERTY**

Introduction	390
20.1. Legal status of the Military Property Agency	390

20.2. Own property of the Military Property Agency	394
20.3. Property of the State Treasury entrusted to the Military Property Agency	394
20.4. Property of the State Treasury lent for use to the Military Property Agency	396
20.5. Military Property Agency as the administrator of the State Treasury movable property	396
20.6. Manner and mode of property transfer to the Military Property Agency	397
Summary	398

CHAPTER 21

DIPLOMACY IN THE MILITARY SERVICE	399
Introduction	400
21.1. Military attachés and their role since the end of the First World War	401
21.2. Polish diplomatic service in the years 1918–1945	402
21.3. Polish diplomacy during in the Polish People's Republic	405
21.4. Contemporary military diplomacy	405
21.5. Education of diplomatic staff	412
21.6. Vienna Convention provisions on attachés' service	413
21.7. Diplomatic protocol	415

PART VI MILITARY LEGAL BODIES AND SUPERVISION IN THE ARMED FORCES

CHAPTER 22

MILITARY JUDICIARY	419
22.1. Historical overview	420
22.2. Constitutional basis of the military judiciary	425
22.3. Organization and operation of military courts	427
22.4. Judges of the military courts	430

CHAPTER 23

MILITARY PROSECUTION	437
-----------------------------------	-----

CHAPTER 24

MILITARY POLICE	455
------------------------------	-----

CHAPTER 25

MILITARY LEGAL COUNSELS AND LEGAL ADVISERS	475
---	-----

CHAPTER 26

SUPERVISORY ACTIVITY IN THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF POLAND	491
26.1. General comments	492
26.2. Historical overview	492
26.3. Control of military economy	494
26.4. Control of military training	494
26.5. Control Department	495

26.6. Legal grounds of operation of controlling bodies in the Armed Forces	497
26.7. Objectives, tasks and functions related to control in the Armed Forces	503
Conclusions	507

PART VII
MILITARY COUNTERINTELLIGENCE AND INTELLIGENCE

INTRODUCTION	511
---------------------------	-----

CHAPTER 27

RANGE OF ACTIVITY OF THE MILITARY COUNTERINTELLIGENCE SERVICE AND THE MILITARY INTELLIGENCE SERVICE	515
27.1. SKW tasks	516
27.2. SWW tasks	525

CHAPTER 28

LEGAL BASIS OF THE MILITARY COUNTERINTELLIGENCE SERVICE AND THE MILITARY INTELLIGENCE SERVICE ACTIVITY	529
28.1. Organization of SKW and SWW	529
28.2. Legal status of SKW and SWW officers	534

CHAPTER 29

COMPETENCES OF THE MILITARY COUNTERINTELLIGENCE SERVICE AND THE MILITARY INTELLIGENCE SERVICE AND CIVILIAN SUPERVISION OF THEIR ACTIVITY	537
29.1. Operational and investigative activity	537
29.2. Analytic and data processing activity	540
29.3. Other competences of the SKW and SWW	541
29.4. Civilian supervision of the SKW and SWW	542

PART VIII
MILITARY SERVICE OUTSIDE THE STATE TERRITORY

CHAPTER 30

FORMS OF MILITARY SERVICE PERFORMED OUTSIDE THE STATE TERRITORY	547
Introduction	547
30.1. Designation and referral as basic forms of performing military service outside the state territory	549
30.2. Use and stay of the Armed Forces of the Republic of Poland abroad	551
30.3. Classification of missions in which the Armed Forces of the Republic of Poland can participate	554
30.4. Procedure of designation and referral of professional soldiers to serve abroad, their revocation and the rules of subordination	556
30.5. Subordination and function-based relationship of professional soldiers during their service abroad	559

CHAPTER 31**CONDITIONS OF MILITARY SERVICE PERFORMED BY PROFESSIONAL SOLDIERS OUTSIDE THE STATE TERRITORY**

31.1. Remuneration and benefits of professional soldiers during or in relation to military service performed abroad	561
31.2. Other social benefits available to soldiers and their families during or in relation to military service performed abroad	562
Summary	571
Appendix 1	572

PART IX**PROTECTION OF PERSONAL DATA AND CLASSIFIED INFORMATION IN THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF POLAND****CHAPTER 32****PROTECTION OF CLASSIFIED INFORMATION AND ORGANIZATION OF SERVICE OF SOLDIERS AND OFFICERS EMPLOYED IN THE STRUCTURES OF THE STATE DEFENCE AND SECURITY**

Introduction	575
32.1. Categories of the classified information	576
32.2. Overall principles of conduct in cases concerning classified information	577
32.3. Organization of protection of classified information	582
32.4. Training in protection of classified information	583
32.5. Personal protection	588
32.6. Secret offices and physical protection measures	588
32.7. Criminal law provisions	593
	594

CHAPTER 33**PERSONAL DATA PROTECTION AND UNIVERSAL OBLIGATION OF DEFENCE OF THE REPUBLIC OF POLAND**

33.1. International law	597
33.2. European Union documents	599
33.3. Personal data protected under the Polish law	603
33.4. Specific regulations concerning universal obligation of defence	607
Summary	611
	622

PART X**FUNCTION-BASED RELATIONSHIP AND PROMOTION PROCEDURES IN THE ARMED FORCES****CHAPTER 34****FUNCTION-BASED RELATIONSHIP AS AN EMPLOYMENT RELATIONSHIP**

Introduction	629
34.1. Function-based relationship in uniformed forces (administrative and legal relationship)	630
34.2. Public officer (soldier) as a party in the function-based relationship	633
34.3. Call-up for and discharge from the military service	638
	642

CHAPTER 35**MODELS OF MILITARY SERVICE CAREER 647**

35.1. Principles of defining the career model in the military service 647

35.2. Implementation of the career model in permanent and contractual military service 649

CHAPTER 36**APPOINTMENT FOR HIGHER MILITARY RANKS****AND PROFESSIONAL FUNCTIONS 655****BIBLIOGRAPHY 663****ABOUT THE AUTHORS 689**

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty normatywne

- EKPC – europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- Karta NZ – Karta Narodów Zjednoczonych, sporządzona 26.06.1945 r. w San Francisco (Dz.U. z 1947 r. Nr 23, poz. 90 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2016 r. poz. 2137 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 665 ze zm.)
- Konstytucja kwietniowa – Ustawa Konstytucyjna z 23.04.1935 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 227)
- Konstytucja marcowa – ustawa z 17.03.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 267 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904)
- k.p.w. – ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2016 r. poz. 1713 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm.)
- Pakt Ligi Narodów – Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu 28.06.1919 r. (Dz.U. z 1920 r. Nr 35, poz. 200 ze zm.)
- p.u.s.w. – ustawa z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 358 ze zm.)

- p.u.s.w. z 1936 r. – dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.09.1936 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 76, poz. 536)
- r.n.p.ż.z. – rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 5.03.2010 r. w sprawie należności pieniężnych żołnierzy zawodowych pełniących służbę poza granicami państwa (Dz.U. z 2015 r. poz. 1578)
- r.s.w.p.z.p. – rozporządzenie Rady Ministrów z 10.03.2015 r. w sprawie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa (Dz.U. poz. 479)
- Statut MTK – Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego z 17.07.1998 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708)
- u.d.w. – ustawa z 9.10.2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 772 ze zm.)
- u.o.d.o. – ustawa z 29.08.1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922 ze zm.)
- u.o.i.n. – ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1167 ze zm.)
- u.o.p.l. – ustawa z 21.06.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1610 ze zm.)
- u.p.o.o. – ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1430 ze zm.)
- u.r.p. – ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1870)
- ustawa o AMW – ustawa z 10.07.2015 r. o Agencji Mienia Wojskowego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1456)
- ustawa o KAS – ustawa z 16.11.2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1947 ze zm.)
- ustawa o SKW i SWW – ustawa z 9.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1978)
- u.st.woj. – ustawa z 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1932)
- u.s.w.ż.z. – ustawa z 11.09.2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1726 ze zm.)
- u.z.s.z. – ustawa z 22.06.1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 207 ze zm.)
- u.z.u.SZRP – ustawa z 17.12.1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz.U. z 2014 r. poz. 1510)
- u.ŻW – ustawa z 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1483 ze zm.)

Czasopisma i orzecznictwo

- OSNC – Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Pracy
- OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna

OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
PiP	– „Państwo i Prawo”
Prok. i Pr.	– „Prokuratura i Prawo”
WPP	– „Wojskowy Przegląd Prawniczy”
ZNSA	– „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego”

Instytucje i inne skrótóy

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AMW	– Agencja Mienia Wojskowego
BBN	– Biuro Bezpieczeństwa Narodowego
BOR	– Biuro Ochrony Rządu
ENA	– Europejski Nakaz Aresztowania
ETPCz	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KRS	– Krajowa Rada Sądownictwa
MON	– Ministerstwo Obrony Narodowej
MPHKZ	– międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych
MTK	– Międzynarodowy Trybunał Karny
MTS	– Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
NATO	– Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego
NSA	– Naczelnny Sąd Administracyjny
NSR	– Narodowe Siły Rezerwowe
OC	– obrona cywilna
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
OT	– obrona terytorialna
RM	– Rada Ministrów
SA	– Sąd Apelacyjny
SKW	– Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SN	– Sąd Najwyższy
SWW	– Służba Wywiadu Wojskowego
SZ RP	– Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WAM	– Wojskowa Agencja Mieszkaniowa
WKU	– wojskowa komenda uzupełnień
WP	– Wojsko Polskie
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
WSI	– Wojskowe Służby Informacyjne
WSzW	– wojewódzki sztab wojskowy
ŻW	– Żandarmeria Wojskowa

WPROWADZENIE

Podstawą podjęcia badań w zakresie problematyki prawnej organizacji i funkcjonowania sektora wojskowego w RP jest świadomość braku teoretycznej refleksji nad pojęciem i zakresem prawa wojskowego, a w konsekwencji chęć wyposażenia praktyków w wiedzę służącą usprawnieniu funkcjonowania Sił Zbrojnych RP oraz administracji wojskowej. Rezultatem badań jest wiedza naukowa w wymiarze teoretycznym i praktycznym, wynikająca z odpowiedniego doboru metod i narzędzi badawczych, co może być spożytkowane do podniesienia standardów funkcjonowania Sił Zbrojnych RP oraz administracji publicznej w dziedzinie obronnej.

Prezentowana publikacja jest pierwszym kompleksowym opracowaniem na polskim rynku poświęconym systemowi prawa wojskowego. Poruszana tematyka definiuje i systematyzuje źródła prawa wojskowego. Przybliża i ułatwia interpretację najważniejszych aktów prawnych z tego zakresu. Do zasadniczych wartości pracy należy to, że w sposób czytelny ukazuje odrębności poszczególnych instytucji prawa wojskowego na tle powszechnego systemu prawa. Praca adresowana jest do żołnierzy zawodowych i pracowników Sił Zbrojnych RP, urzędników administracji rządowej i samorządowej pracujących na rzecz obronności kraju, pracowników naukowo-dydaktycznych, sędziów sądów wojskowych, prokuratorów wojskowych, adwokatów i radców prawnych.

Siły Zbrojne są organem państwa wykorzystywanym do ochrony realizacji jego interesów w wymiarze zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Przede wszystkim służą przeciwdziałaniu agresji i utrzymaniu pokoju, są też gwarantem potęgi państwa, stojąc na straży suwerenności (niepodległości) państwa, nienaruszalności granic i integralności terytorialnej. Państwo wykorzystuje również siły zbrojne na arenie wewnętrznej. Tradycyjnie siły zbrojne wykorzystywane są również do ochrony ładu wewnętrznego w państwie, współcześnie zaś potencjał wojska odgrywa znaczącą rolę w niesieniu pomocy władzom cywilnym i społeczeństwu w razie klęsk i katastrof naturalnych lub spowodowanych przez człowieka.

W kontekście powyższego konieczne jest stanowienie norm prawnych regulujących misję, funkcjonowanie i organizację sił zbrojnych, a także status żołnierza i pracownika wojska. Tę funkcję pełni prawo wojskowe, nadal różnie pojmowane

i interpretowane. Prawo wojskowe rozumieć można jako ustanowiony i uznany przez uprawnione organy władzy publicznej zespół norm prawnych regulujących podstawy i zasady funkcjonowania sił zbrojnych, żołnierzy i personelu cywilnego oraz stosunki zachodzące między nimi a innymi podmiotami krajowymi i międzynarodowymi, a także zbiór przepisów szczególnych dotyczących sił zbrojnych w okresie stanów nadzwyczajnych, głównie stanu wojennego (i w czasie wojny), prawa karnego i przepisów dyscyplinarnych w wojsku.

Prawo wojskowe może być postrzegane jako szczególny przedmiot działalności poznawczej służącej odkrywaniu prawdy o rzeczywistości. Przede wszystkim prawo wojskowe jest nauką prawną, ponieważ jest przedmiotem badań prawa oraz nauki o administracji. Dzieje się tak ze względu na to, że metodzie naukowej poddaje się źródła, historyczne uwarunkowania, wartości i treść norm prawnych oraz związków zachodzących między nimi w ramach systemu prawa wojskowego (prawo), ponadto zainteresowania badawcze zmierzają do ustalenia wpływu owych norm na misje, zadania, zasady funkcjonowania i całą sferę administracyjnoprawną działania sił zbrojnych.

Prawo wojskowe jest też w znacznym stopniu nauką z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Nie chodzi tu jednak o rozważania nad prawem, badanie go ze względu na jego cel oraz istotę, jego wykładnię, budowę systemu prawnego i samego aktu normatywnego, lecz o jego oddziaływanie na dziedzinę bezpieczeństwa, w tym szczególnie obronności, jego rozwój, organizację i działanie.

Przedmiotem badań będą narodowe i międzynarodowe aspekty realizacji zadań w systemie prawa wojskowego, które w sytuacji doskonalenia systemu bezpieczeństwa narodowego wymagają nie tylko działań na rzecz poznania naukowego, ale również na rzecz praktycznego usprawnienia organizacji systemu prawa wojskowego. Za potrzebą poznania naukowego w przedmiotowej materii przemawiają argumenty praktyczne, z których m.in. należy wymienić fakt, iż wiele rozwiązań praktycznych zastosowano w opisywanych okresach funkcjonowania państwa polskiego, a dzisiaj je zaniechano, jak choćby przygotowanie struktur państwa do przywracania normalnego funkcjonowania po zażegnanym konflikcie zbrojnym. Szczegółowej eksploracji naukowej poddane zostaną zagadnienia prawnoustrojowe Sił Zbrojnych RP, z czym wiązać się będą również podstawy ich organizacji oraz gwarancje socjalne i ekonomiczne żołnierzy w ramach służby wojskowej. Różnorodne zadania wykonywane przez siły zbrojne rodzą wielokrotnie wątpliwości związane z odpowiedzialnością karną i dyscyplinarną żołnierzy i pracowników wojska, co sprawia, że tej problematyce poświęcać trzeba wiele uwagi i poddawać ją analizie na gruncie nauki prawa. Żołnierz jak każdy obywatel zachowuje swoje konstytucyjne prawa do sprawiedliwego rozstrzygnięcia jego sprawy przed sądem, w toku całego postępowania karnego, i do obrony, z tego też względu – mając na względzie doświadczenie ostatnich lat – wiedza naukowa z zakresu podstaw prawnych funkcjonowania

wojskowych organów ochrony prawnej musi być na bieżąco aktualizowana i weryfikowana. Warto także mieć na względzie ochronę danych osobowych i informacji niejawnych w tej jakże wrażliwej na czynniki destrukcyjne instytucji – organie państwa. Z tego też względu i tej problematyce poświęcona będzie niniejsza praca naukowa. Wziąwszy na koniec pod uwagę znaczenie doświadczenia innych państw i praktyczny pożytek płynący z wzorców postępowania, niniejsze zadanie naukowe poświęcone będzie również problematyce zagadnień prawnomiędzynarodowych i porównawczych Sił Zbrojnych RP.

Powyższe rozważania przekonują zespół autorski, że zakładane wyniki badań przyczynią się do głębszej penetracji przedmiotu poznania naukowego, rozszerzenia teorii naukowej oraz usprawnienia podejmowanych działań praktycznych.

Praca w sposób interdyscyplinarny prezentuje wiedzę z zakresu prawa, nauk o bezpieczeństwie, nauk o obronności, nauk o administracji oraz innych, tworząc spójną koncepcję podejścia teoretycznego i praktycznego w organizacji systemu prawa wojskowego.

Celem badań podjętych w pracy jest wyjaśnienie zakresu, roli, uprawnień i powinności Sił Zbrojnych RP w ramach obowiązującego na jej terytorium systemu prawa wojskowego. Konsekwencją będzie określenie związków, jakie zachodzą między Siłami Zbrojnymi RP a organami administracji publicznej na różnych szczeblach ich funkcjonowania, w realizacji misji z zakresu bezpieczeństwa narodowego, w tym obrony narodowej, dla tworzenia sprawnego Systemu Bezpieczeństwa Narodowego, a przede wszystkim dla zapewnienia wolnych od zakłóceń warunków bytu i rozwoju narodowego.

Zawarte w wynikach badań rozważania skoncentrują się na trzech aspektach:

- 1) tworzenia teorii systemu prawa wojskowego w części militarnej, ale również w relacji z sektorem cywilnym oraz jej praktycznego wykorzystania przez administrację publiczną i Siły Zbrojne RP;
- 2) poznania rzeczywistości, w której funkcjonują Siły Zbrojne RP i administracja publiczna w oparciu o uprzednio zdefiniowaną teorię;
- 3) eksplanacji rzeczywistości za pomocą prawa wojskowego jako podstawy wiedzy i nauki w tym zakresie.

Celem monografii jest scharakteryzowanie aspektów teoretyczno-prawnych oraz wskazanie kierunków rozwoju prawa wojskowego w relacji ze sferą cywilną. W związku z tym celami szczegółowymi są:

- 1) wyjaśnienie zagadnień związanych z prawem wojskowym jako dyscypliną naukową;
- 2) określenie statusu, uprawnień i roli Sił Zbrojnych RP w sferze obronności i stanach nadzwyczajnych;

- 3) określenie gwarancji socjalnych i ekonomicznych żołnierzy;
- 4) określenie zakresu prawa karnego w części wojskowej;
- 5) określenie zakresu powszechnego obowiązku obrony i szkolnictwa wojskowego;
- 6) charakterystyka wojskowych organów ochrony prawnej;
- 7) określenie zasad pełnienia służby wojskowej poza granicami kraju;
- 8) charakterystyka zagadnień prawnomiędzynarodowych i porównawczych w zakresie konfliktów zbrojnych;
- 9) określenie stanu i zakresu ochrony danych osobowych i informacji niejawnych w Siłach Zbrojnych RP;
- 10) określenie zasad nawiązywania stosunku służbowego i zakresu procedur awansowych.

Celem poznawczym jest wniesienie zarówno nowych wartości do teorii bezpieczeństwa narodowego, w części dotyczącej materii prawnej, organizacyjnej i funkcjonalnej, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji i powinności administracji publicznej na szczeblu terenowym w osiągnięciu celów obrony narodowej, jak i wartości kiedyś zaniechanych.

Celem pragmatycznym jest twórcze wykorzystanie proponowanych mechanizmów i rozwiązań w sferze organizacji administracji publicznej w zakresie obrony narodowej oraz kreowanie rozwiązań praktycznych w tym zakresie, opartych również na doświadczeniach z poprzednich okresów funkcjonowania Polski.

Tezą pracy jest stwierdzenie, że sprawność i jakość organizacji Sił Zbrojnych RP, ich elementów kierowniczych i wykonawczych, w sposób naturalny przekłada się na sprawność i jakość organizacji systemu bezpieczeństwa narodowego poprzez wykorzystanie doświadczeń zarówno historycznych, jak i ostatnich dwóch dekad w tej materii.

Założenia i ograniczenia badawcze, jakie przyjęto dla określenia obszaru rozważań, są dwojakiego rodzaju: formalne, odnoszące się do jej warstwy teoretycznej, oraz merytoryczne, odnoszące się do warstwy treściowej. Zabieg ten jest podyktowany charakterem rozważań. W przypadku ograniczeń, ich dobór będzie podyktowany potrzebą zawężenia obszaru badawczego do problematyki określonej w celu pracy.

Osiągnięcie tak sformułowanego celu monografii wymagało wyjaśnienia wielu problemów. Problem główny określono w postaci pytania: Jaki jest stan wiedzy naukowej, pojęcie i zakres przedmiotowy, podmiotowy oraz funkcjonalny prawa wojskowego oraz za pomocą jakich kryteriów można dokonać jego systematyzacji? Dla rozwiązania tego problemu posłużono się następującymi problemami szczegółowymi:

- 1) Jaki jest zakres zagadnień związanych z prawem wojskowym jako dyscypliną naukową?

- 2) Jakie są uprawnienia, status i rola Sił Zbrojnych RP w sferze obronności i stanach nadzwyczajnych?
- 3) Jakie są gwarancje socjalne i ekonomiczne żołnierzy?
- 4) Jaki jest zakres prawa karnego w części wojskowej?
- 5) Jaki jest zakres powszechnego obowiązku obrony i szkolnictwa wojskowego?
- 6) Jaka jest struktura i funkcje wojskowych organów ochrony prawnej?
- 7) Jakie są zasady pełnienia służby wojskowej poza granicami kraju?
- 8) Jaki jest stan i zakres zagadnień prawnomiędzynarodowych i porównawczych w zakresie konfliktów zbrojnych?
- 9) Jaki jest stan i zakres ochrony danych osobowych i informacji niejawnych w Siłach Zbrojnych RP?
- 10) Na czym polegają stosunek służbowy i procedury awansowe?

Treść niniejszej monografii stanowi syntezę bogatych doświadczeń praktyki problemu oraz poglądów teoretycznych i doktryny prawa. Skuteczność i wydajność badań osiągnięta została przez zastosowanie teoretycznych i empirycznych metod stosowanych w naukach społecznych. Są to:

- 1) analiza, synteza, opracowanie dokumentów i innych materiałów źródłowych;
- 2) metody weryfikacji i opisu;
- 3) podejście systemowe;
- 4) podejścia: strukturalne i funkcjonalne;
- 5) metody: diagnostyczna i prognostyczna;
- 6) wnioskowanie;
- 7) analiza prawno-porównawcza;
- 8) analiza prawno-dogmatyczna.

W konkluzji wskazane zostały podstawowe uwarunkowania i systemowe rozwiązania służące ujednoczeniu pozycji ustrojowej, misji i zadań Sił Zbrojnych RP oraz organów administracji publicznej w zakresie prawa wojskowego.

Ze względu na podjętą w pracy problematykę jej użyteczność ma wymiar teoretyczny, praktyczny oraz dydaktyczny. Autorzy umożliwili poznanie i zrozumienie istoty prawa wojskowego. Praca tworzy wykładnię wiedzy w tym zakresie, która może być wykorzystana w praktycznej działalności organów administracji publicznej i Sił Zbrojnych RP. W tym aspekcie spełnia standardy monografii oraz wypełnia istniejącą lukę poznawczą i dydaktyczną dla studentów. Rezultatem jest trwały efekt w postaci zbioru przepisów związanych z funkcjonowaniem Sił Zbrojnych RP.

Redaktorzy

Część I

**PRAWO WOJSKOWE
JAKO DYSCYPLINA NAUKOWA**

WSTĘP

Siły zbrojne są szczególnej natury, odróżniającym je od innych, organem państwa. Tylko one są narzędziem klasycznej wojny, posiadają wyjątkową cechę umożliwiającą jej dysponentom wywieranie przymusu wobec innych, w demokracjach są strażnikami dóbr narodowych (m.in.: bezpieczeństwo, prawa i wolności człowieka i obywatela, suwerenność, integralność terytorialna), to one mają, jak słusznie stwierdza A. Heywood, odrębną kulturę i zestaw wartości, a także poczucie zespołowej solidarności, które przygotowuje żołnierzy do walki, zabijania i śmierci¹.

Nieuzasadnione sądy i archaiczna metodyka podejścia do roli sił zbrojnych w państwie, a także planowania ich rozwoju, prowadzi często do niebezpiecznych skutków w postaci ograniczenia starań władzy publicznej o utrzymanie nie tyle licznych, co dobrze uzbrojonych i wyszkolonych wojsk w służbie czynnej i, tym razem licznych i dobrze wyszkolonych, rezerw, ale także takich ich struktur, które zapewnią realizację względnie stałych i niezmiennych ról w państwie i środowisku międzynarodowym. Świadomość zatem praw i prawidłowości rządzących funkcjonowaniem państwa w środowisku międzynarodowym i jego areną wewnętrzną, a co istotne staranne rozeznanie złożoności problematyki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego prowadzić powinno do jednego wniosku – rola sił zbrojnych nie zmniejszyła się ani trochę, wręcz przeciwnie, funkcje sił zbrojnych rozszerzyły się, a przy tym wzrosła jedynie możliwość i skuteczność wykorzystania innych, pozamilitarnych atutów siły narodowej. Błędem byłoby jednak twierdzenie, że owe inne środki bezpieczeństwa (dyplomatyczne, gospodarcze, normatywne, kulturowe i inne) niepoparte siłą zbrojną, także pośrednio, przyniosłyby zawsze korzystne rezultaty.

Niniejszy rozdział poświęcony jest określeniu roli sił zbrojnych w państwie, traktowanemu jako przyczynek do rozważań nad pojęciem i tożsamością systemu prawa wojskowego pośród innych gałęzi prawa, a przede wszystkim określeniu charakteru tej dziedziny wiedzy naukowej jako przedmiotu nauk o bezpieczeństwie, nauk o obronności oraz nauk prawnych (prawa i nauki o administracji).

¹ A. Heywood, *Politologia*, Warszawa 2009, s. 466. Por. *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa Polski w XXI wieku*, red. R. Jakubczak, A. Skrabacz, K. Gąsiorek, Warszawa 2008, s. 168–176.

Skąd się zatem bierze potrzeba omówienia roli sił zbrojnych w państwie i – z natury rzeczy – w środowisku międzynarodowym? Z czego wynika znaczenie tej problematyki dla prawa wojskowego? Otóż odpowiedź tkwi w szczególnej istocie sił zbrojnych i zasad ich funkcjonowania w państwie, w związku z czym istnieje potrzeba tworzenia i stosowania prawa wojskowego. Siły zbrojne są organem państwa o szczególnym przeznaczeniu, a to oznacza, że prawo, które powstawało wraz z państwem, jako uporządkowanym organizmem społecznym, ustaliło i ustala normy postępowania oraz porządek rzeczy w związku z ich istnieniem, misjami i działalnością. Mamy tu na względzie zarówno normy prawne traktowane jako dyrektywy postępowania, ale również jako ustalanie, usankcjonowanie pewnego porządku rzeczy, ustroju i organizacji oraz relacji zachodzących w ramach sił zbrojnych oraz między nimi a innymi podmiotami.

W przypadku sił zbrojnych spełniają się wszystkie funkcje prawa, które zastosowane w zakresie i w treści prawa wojskowego wywołują określone skutki, wypełniając pewne role wobec społeczeństwa. To z uwagi na cechy wojska (narzędzie wojny, element nacisku, gwarant suwerenności i porządku, zhierarchizowana, uporządkowana i karna organizacja) ważną będzie funkcja stabilizacyjna treści prawa wojskowego. Ewolucja sił zbrojnych, będąca następstwem dynamicznego rozwoju charakteru stosunków międzynarodowych i wewnętrznych, wiąże się z funkcją dynamizującą prawa wojskowego. Funkcję dystrybutywną prawa dostrzeżemy w różnych formach powszechnego obowiązku obrony ojczyzny, a także w ciężarach podatkowych, służących utrzymaniu sił zbrojnych oraz realizacji zadań obronnych służących m.in. wsparciu i zabezpieczeniu ich działań. Państwo, chroniąc określone wartości, musi zadbać o taką treść prawa wojskowego, która pozwoli zapobiec czynom im zagrażającym ze strony członków sił zbrojnych i całego wojska w ogóle. Rola ochronna treści prawa wojskowego jest zatem znacząca. Siły zbrojne to szczególnego typu organizacja, inna niż wszystkie inne podległe prawu krajowemu, której ramy działania określa prawo wojskowe w ramach funkcji organizacyjnej. Na przestrzeni dziejów służba wojskowa, bez względu na jej formę (armie stałe, najemne, masowe, zawodowe), mimo licznych patologii, kojarzona była zawsze z funkcją wychowawczą wojska. Z nią wiąże się funkcja wychowawcza prawa wojskowego, wskazującego na normy właściwego zachowania w związku ze służbą i misjami realizowanymi przez wojsko. Nadzór i kontrola nad wojskiem, wzięwszy pod uwagę doświadczenie, to nieodzowny element panowania władzy publicznej, która w normach prawnych określa ramy tych przedsięwzięć. Prawo też określa system kar i wyróżnień, odpowiednio za przestępstwa i wykroczenia oraz godne naśladowania i bohaterskie czyny żołnierzy i innych osób związanych z systemem wojskowym. W teorii naukowej podkreśla się państwo- i kulturotwórczą rolę sił zbrojnych. Taką rolę ma też spełniać prawo wojskowe, czego najwybitniejszym dowodem mogą być postanowienia Konstytucji 3 Maja. Ogólna przynajmniej refleksja nad funkcjami prawa wojskowego prowadzi do wniosku, iż jest ono doskonałą ilustracją wszystkich naraz funkcji prawa, a to nie aż tak częsta okoliczność.

Ustalenie roli i pozycji sił zbrojnych w państwie i środowisku międzynarodowym, poza uzasadnieniami natury filozoficznej, jak i historycznej, możliwe jest po uwzględnieniu treści wielu aktów prawa krajowego i międzynarodowego. Ze względu bowiem na przedmiot regulacji, jak i na podejście teleologiczne, możemy z dużym prawdopodobieństwem ustalić istnienie tej szczególnej gałęzi prawa, która reguluje i ustala tworzenie, organizację i funkcjonowanie sił zbrojnych, stosunki wewnątrz tej złożonej organizacji, jak i stosunki zachodzące między nią a innymi podmiotami życia politycznego, gospodarczego i społecznego.

Rozdział 1

ROLA SIŁ ZBROJNYCH W PAŃSTWIE

Naród winien jest sobie samemu obronę od napaści i dla przestrzegania całości swojej. Wszyscy przeto obywatele są obrońcami całości i swobód narodowych. Wojsko nic innego nie jest, tylko wyciągniętą siłą obronną i porządną z ogólnej siły narodu. Naród winien wojsku swemu nagrodę i poważanie za to, iż się poświęca jedynie dla jego obrony. Wojsko winno narodowi strzeżenie granic i spokojności powszechnej, słowem winno być jego najsilniejszą tarczą (...). Użyte być więc wojsko narodowe może na ogólną kraju obronę, na strzeżenie fortec i granic, lub na pomoc prawu, gdyby kto egzekucyi jego nie był posłusznym.

Ustawa Rządowa, czyli Konstytucja 3 Maja 1791 r.

STRESZCZENIE. Siły zbrojne są organem państwa, który od tysięcy lat wykorzystywany jest do ochrony realizacji interesów państwa w wymiarze zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Przede wszystkim służą przeciwdziałaniu agresji i utrzymaniu pokoju, są też gwarantem potęgi państwa, stojąc na straży suwerenności (niepodległości) państwa, nienaruszalności granic i integralności terytorialnej. Państwo wykorzystuje również siły zbrojne na arenie wewnętrznej. Tradycyjnie, siły zbrojne wykorzystywane są do ochrony ładu wewnętrznego w państwie, zaś współcześnie potencjał wojska odgrywa znaczącą rolę w niesieniu pomocy władzom cywilnym i społeczeństwu w razie klęsk i katastrof naturalnych lub spowodowanych przez człowieka.

Słowa kluczowe: siły zbrojne, rola sił zbrojnych, funkcje zewnętrzne sił zbrojnych, funkcje wewnętrzne sił zbrojnych

ABSTRACT. The armed forces are the authority of the state, which for thousands of years has been used to secure the implementation of the state interests in the external and internal dimensions. First of all, the armed forces counteract aggression and maintain peace, they are also a guarantor of the state power, guarding the state sovereignty (independence), inviolability of borders and territorial integrity. The state also uses the armed forces domestically. Traditionally, the armed forces serve to protect the domestic order in the country, and today the potential of the army plays a significant role in helping civil authorities and the public in the event of natural or man-made disasters.

Keywords: armed forces, the role of the armed forces, external role of the armed forces, internal role of the armed forces

Wstęp

Siły zbrojne zajmują w państwie miejsce szczególne, będąc zasadniczym narzędziem władzy publicznej, a jak to literacko ujął Czesław Znamierowski: „pancerzem ochronnym swojego kraju, a zarazem głównym słupem, na którym się opiera moc władcy”². Z przeznaczeniem, misjami, funkcjami i zadaniami sił zbrojnych (wojska) wiążą się normy stanowione przez suwerena (organy władzy), ustalające wszystko to, co się wiąże z wojskiem i co wynika z faktu jego istnienia i działania. Od tysięcy lat (sześciu, a może i więcej) istnieniu i kształtowaniu się państw towarzyszyły wojny. A to było zapewne praprzyczyną tworzenia się tej specyficznej organizacji, której zasadnicza rola sprowadzała się zawsze do niszczenia przeciwnika, zajmowania jego terytorium i powiększania władzy nad nim, a konsekwentnie do obrony przed napaścią innych, a także utrzymania porządku w państwie. Już Platon żądzą zbytku, budzącą chciwość na ziemi cudze i będącą przyczyną wojen, uzasadniał za niezbędny stan wojskowy, potrzebę żołnierzy zawodowych, którzy się niczym innym nie zajmują już od dziecka, tylko służbą wojskową. To on też zauważał potrzebę większego państwa „nie o drobiazg, tylko o całe wojsko, które w pole wyjdzie i będzie z nadciągającymi walczyło”³ o całe mienie i w obronie wszystkich w państwie. „Albowiem nie ma takiego reżimu – wyjaśnia Andrew Heywood – który utrzymywałby się przy władzy jedynie za sprawą politycznej legitymizacji administracyjnej skuteczności. Wszystkie systemy sprawowania rządów są w mniejszym lub większym zakresie podtrzymywane przez władzę przy użyciu środków przymusu, poprzez instytucje takie jak wojsko i policja. Środki przymusu, jakimi dysponują siły wojskowe i policyjne – podkreśla dalej Heywood – mogą służyć wielu celom politycznym”⁴. Ta cenna wskazówka pozwala na dalej idące wnioski, z których wypływa sugestia co do treści prawa wojskowego. Chodzi mianowicie o to, że owe cele polityczne to w zasadzie cele państwa określone przez ośrodek władzy politycznej, ten, który występuje w roli suwerena lub z jego woli tę władzę formalnie sprawuje i panuje, dzierżąc władzę nad wojskiem.

Objasniał to już Thomas Hobbes w słowach: „Albowiem moc, która ma bronić naród, polega na wojsku; a siła wojska polega na zjednoczeniu pod jednym rozkazem; i tę władzę rozkazodawczą ma wobec tego ustanowiony suweren, jako że samo rozkazywanie siłom zbrojnym, nawet bez wszelkiego innego ustanowienia, czyni suwerenem tego, kto rozkazuje”⁵.

Siła zbrojna (wojsko) jest bez wątpienia rękomią potęgi państwa (siły narodowej) i jego trwania i rozwoju, której podstawę stanowi również dobra dyplomacja, gospodarka, służby specjalne, kultura, poczucie tożsamości narodowej, kultura władzy

² C. Znamierowski, *Szkola prawa. Rozważania o państwie*, Warszawa 1999, s. 166.

³ Platon, *Państwo*, przeł. W. Witwicki, Kęty 2003, s. 68.

⁴ A. Heywood, *Politologia*, Warszawa 2011, s. 18.

⁵ T. Hobbes, *Lewiatan, czyli materia, forma i władza państwa kościelnego i świeckiego*, przeł. C. Znamierowski, Warszawa 2005, s. 266–267.

i wiele innych czynników. Wszystkie one jednak bez ochrony wojskowej nie gwarantują utrzymania stałych, klasycznych wyznaczników bezpieczeństwa, a mianowicie suwerenności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic i ładu wewnętrznego.

Chociaż częściej opłaca się (szczególnie obecnie) stosowanie wpływów politycznych i ekonomicznych niż uciekanie się do interwencji zbrojnej, to jednak nadal siła wojskowa jest utożsamiana z jej ostatecznym zastosowaniem. Nietrudno przecież zauważyć, że w niemal wszystkich ostrych napięciach na przestrzeni dziejów, mających kluczowe znaczenie dla ewolucji świata, używanie środków polityki kończyło się zastosowaniem przemocy zbrojnej do osiągnięcia zamierzonych celów, tak w wojnach sprawiedliwych, jak i niesprawiedliwych. W konsekwencji prowadziło to do unicestwienia zła, likwidacji imperiów i tworzenia nowych państw, stanowiło podstawę rozkwitu rozległych terytorialnie potęg i podporządkowania innych woli zwycięzcy⁶. Pozwalało także (szczególnie we współczesnych nam czasach) na zastosowanie innych środków polityki, zaś u podłoża takiego działania legły nie zdobycze terytorialne, lecz stabilizacja, reakcja humanitarna i nie zawsze realna budowa systemu demokratycznego (Bałkany, Irak, Afganistan).

Już z dotychczasowych rozważań nasuwa się wniosek, potwierdzający zgodną opinię w tym zakresie, że siły zbrojne używane są zarówno na zewnątrz państwa, jak dla realizacji celów państwa (narodowych) w jego wewnętrznym zakresie aktywności (pełnią funkcję zewnętrzną i wewnętrzną).

Na koniec należy się odnieść do zagadnienia szczególnej natury. Wojsko jest swoistą grupą interesu, alternatywą dla władzy cywilnej, a także źródłem destrukcyjnego wpływu na porządek prawny w państwie.

Jako grupa interesu przez swoich obecnych i byłych prominentnych dowódców oddziałuje na politykę państwa, lobbuje w zakresie zbrojeń, a wręcz dąży do poprawy swojego statusu materialnego (wyposażenie, uzbrojenie) i finansowego (budżet, wynagrodzenia itp.). Przy zachowaniu reguł praworządności jest to objaw niegroźny, a wręcz pożądany. Jest jednak i inny obraz tej rzeczywistości, to korupcja, przestępczość zorganizowana i inne działania na szkodę sił zbrojnych i państwa, jego bezpieczeństwa, interesów ekonomicznych i obronności⁷.

Wojsko w ekstremalnych okolicznościach może dążyć do przejęcia władzy, co miało już miejsce w historii Polski na przestrzeni wieków, a nadal spotykane jest w wielu niestabilnych państwach i terytoriach w stanie całkowitej destrukcji. Wojsko jest

⁶ Por. R. Smith, *Przydatność siły militarnej. Sztuka wojenna we współczesnym świecie*, Warszawa 2010, s. 322.

⁷ O tym: M. Przybył, *Zwalczanie przestępczości gospodarczej popełnianej na szkodę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, rozprawa doktorska, Warszawa 2015.

Publikacja jest pierwszym na rynku opracowaniem kompleksowo omawiającym zagadnienia prawa wojskowego. Autorzy w czytelny sposób przedstawiają odrębności poszczególnych jego instytucji na tle powszechnego systemu prawa.

Czytelnicy odnajdą tu informacje na temat m.in.:

- pojęcia i pozycji prawa wojskowego w systemie nauk prawnych i nauk o bezpieczeństwie,
- organizacji i funkcjonowania sił zbrojnych,
- zatrudniania, zakwaterowania i zaopatrzenia emerytalno-rentowego w wojsku,
- gospodarowania mieniem wojskowym,
- stosunku służbowego, procedur awansowych i działalności kontrolnej w siłach zbrojnych,
- wojskowych organów ochrony prawnej,
- prawa karnego wojskowego i międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych,
- ochrony danych osobowych i informacji niejawnych w siłach zbrojnych.

Książka jest przeznaczona dla studentów prawa, bezpieczeństwa narodowego, administracji, a także politologii. Zainteresuje również żołnierzy zawodowych i pracowników Sił Zbrojnych RP, urzędników administracji rządowej i samorządowej pracujących na rzecz obronności kraju, pracowników naukowo-dydaktycznych, sędziów sądów wojskowych, prokuratorów wojskowych, adwokatów i radców prawnych.

Waldemar Kitler – profesor doktor habilitowany nauk o bezpieczeństwie inżynier; dyrektor Instytutu Prawa i Administracji Obronnej na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej; autor publikacji z zakresu bezpieczeństwa narodowego, obronności i planowania obronnego, nauki o administracji, aspektów prawnych bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, obronności państwa i zarządzania kryzysowego.

Dariusz Nowak – podpułkownik doktor nauk o bezpieczeństwie inżynier; zastępca dyrektora Instytutu Prawa i Administracji Obronnej, adiunkt w Katedrze Prawa Bezpieczeństwa Narodowego na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej; autor publikacji z zakresu bezpieczeństwa narodowego, a szczególnie dotyczących aspektów prawnych funkcjonowania niemilitarnej części systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej oraz systemu zarządzania kryzysowego.

Marta Stepnowska – doktor nauk prawnych; adiunkt w I Katedrze Prawa Cywilnego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; autorka publikacji z zakresu prawa cywilnego ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzeczowego, spółdzielczego oraz regulacji dotyczących mienia wojskowego.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8124-039-0

